

Karadeniz Bölgesindeki Bazı Güncel Sorunlar

İlyas Kamalov*

Özet

Jeostratejik öneme sahip olan Karadeniz, tarih boyunca birçok mücadeleye sahne olmuştur. Sovyetler Birliği'nin yıkılmasıyla Karadeniz'in kıyısında yeni devletlerin ortaya çıkması, bölgedeki dengeleri değiştirirken, Gürcistan ve ardından da Ukrayna'da meydana gelen Batı destekli renkli devrimler, hem yeni bir mücadeleye, hem de bölgede yeni sorunların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Dondurulmuş sorunlar, sınır sorunları, dinî alandaki mücadele, yayılmacılık politikaları, Karadeniz ülkelerinin çeşitli örgütler çerçevesinde entegrasyon çabalarının başarısızlığı bu sorunların başında gelmektedir. Bu makalede bölgedeki sorunların yanı sıra tarih boyunca bölge için verilen mücadele ve Karadeniz'in önemi üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Karadeniz, Rusya, Türkiye, ABD, Renkli devrimler, dondurulmuş sorunlar

TARİH BOYUNCA KARADENİZ İÇİN VERİLEN MÜCADELE

Karadeniz bölgesi nadiren tek bir devletin sınırları içerisinde yer almıştır. Ne Sasanîler zamanında Roma'yı birçok kez mağlup eden Farslar, ne de daha sonraki tarihlerde Araplar, Karadeniz'de uzun süre boyunca hükmedebilmişlerdir. Bizans'ın zirvede olduğu bir dönemde dahi, Bizans tek başına bölgeye hâkim olamamıştır. Bir taraftan kuzey halkları, diğer taraftan da Türkler Bizans'ın bölgedeki hâkimiyetine ortak olmuşlardır. Nitekim başta Alanlar, daha sonra Hazarlar, Karadeniz ve Hazar bölgesine yerleşmişlerdir. IX. yüzyılda ise Karadeniz'in kuzey kıyısına erken Slavlaşan Norman kökenli Ruslar gelmiştir. Ancak çok geçmeden Rusların Karadeniz'deki varlığına Bizans son vermiştir. Bizans, Karadeniz bölgesinden önce Rusların yardımıyla Hazarları, daha sonra da Rusları uzaklaştırmıştır. Karadeniz'in kuzeyinde yer alan bozkırlarda başta Kıpçaklar olmak üzere Türk göçebe kabileleri yaşamalarına rağmen o tarihlerde gerek Kıpçaklar gerekse de Ruslar deniz kıyısında güçlü konumda değillerdi.¹

Ancak Moğol istilâsı ile birlikte (XIII. yüzyıl) Karadeniz, Türklerin kontrolüne geçmiştir. Çengiz Han'ın oğlu Cuci ve torunu Batu'nun kurduğu ve daha sonra Türkleşen ve İslamiyet'i kabul eden Altın Orda Devleti, Karadeniz'e hâkim olmuştur. Altın Orda, Balkanlar ve Bizans üzerine seferler düzenlemiş ve Karadeniz'i de Avrupa ve Orta Doğu ülkeleriyle ticaret için kullanmıştır. Her ne

* ORSAM, Avrasya Uzmanı. ilyaskamal78@mail.ru

¹ Tarih boyunca Karadeniz için verilen mücadele için bkz. Akdes Nimet Kurat, *IV-XVIII. Yüzyıllarda Karadeniz'in Kuzeyindeki Türk Kavimleri ve Devletleri*, TTK, Ankara 1972.

kadar Moskova etrafında birleşen Rus knezlikleri Altın Orda Devleti'nin yıkılmasında önemli rol oynasa ve Altın Orda'nın varisleri olan Kazan ve Astrahan hanlıklarını ele geçirseler de, Karadeniz'de hâkimiyet bu sefer Osmanlıların eline geçmiştir. Altın Orda'nın Osmanlı'dan önce Bizans ve Balkanlar'a seferler düzenlemesi hiç şüphesiz Osmanlı'nın işini kolaylaştırmıştır.²

Ruslar, Çarlık Rusyası'nı kurduktan hemen sonra dikkatlerini Karadeniz'e çevirseler de Karadeniz bölgesinde ancak XVII. yüzyılda yayılmaya başlamışlardır. Osmanlı'nın XVII. yüzyılda zayıflamaya başlaması, Rusya'nın taarruza geçmesi için fırsat olmuştur. Bu tarihten sonra Rusya'nın yayılmacılık politikası devam etmiş ve en son Baltık ülkelerinin Rusya'ya dahil edilmesiyle kurulan SSCB, Karadeniz bölgesi de dahil olmak üzere Avrasya'nın büyük bir kısmına hâkim olmuştur. Ancak SSCB döneminde dahi Moskova'nın Karadeniz'i tamamen kontrolü altında tuttuğunu söylemek mümkün değildir. Zira, o tarihlerde de Moskova'nın karşısında NATO üyesi Türkiye vardı.

SSCB'nin yıkılışından hemen sonra Rusya hem Batı temelli politika izlediği, hem de büyük bir ekonomik kriz içerisinde olduğu için Moskova, Karadeniz de dahil olmak üzere BDT coğrafyasına önem vermemiştir. Ayrıca Rus yetkililer, her şeye rağmen "eski kardeşlerin" Moskova'dan fazla uzaklaşamayacaklarını düşünmüşlerdir. XX. yüzyılın sonuna kadar Rus yetkililerinin bu tezi geçerliliğini korumuştur. Ancak Rusya'nın da güçlendiği bir dönemde başta Gürcistan'da, ardından da Ukrayna'da Batı destekli renkli devrimlerin gerçekleşmesi, Rusya'nın Karadeniz politikasını gözden geçirmesine ve Karadeniz bölgesi için mücadelenin yeniden alevlenmesine neden olmuştur.

KARADENİZ BÖLGESİNİN KÜRESEL VE BÖLGESEL GÜÇLER AÇISINDAN ÖNEMİ

Karadeniz bölgesine olan ilgi, bölgenin coğrafik konumundan, ekonomik potansiyelinden ve güvenlik, enerji ve ulaşım koridoru olmasından kaynaklanmaktadır.³ Bölge ülkeleri Karadeniz'in bu özelliklerinden daha çok ekonomik alanda istifade etmeye çalışırken, küresel güçlerin bölgeye yönelik politikaları ticari ilişkilerle sınırlı kalmamaktadır.

a) Rusya

Sovyetler Birliği'ni yeniden canlandırma ve özellikle de Slav Birliği'ni kurma hayallerine sahip olan Rusya için Karadeniz bölgesi, siyasi açıdan büyük önem arz etmektedir. Karadeniz bölgesindeki eski Sovyet cumhuriyetleri üzerindeki etkisini arttırmak isteyen Rusya, Karadeniz ve Çanakkale Boğazı üzerinden, Akdeniz'e inebilmektedir. Yine Rusya'nın tarih boyunca uzun mücadeleler verdiği Kırım yarımadası ile günümüzde de Rus deniz filosunun bulunduğu Sivastopol şehri, Karadeniz'in merkezi konumundadırlar. Karadeniz'in,

² İlyas Kamalov, "Osmanlı Öncesi Avrupa'daki Türk Hâkimiyeti: Altın Orda", *Avrasya Fatihî Tatarlar*, Kaknüs Yayınları, İstanbul 2007, s. 79-100.

³ Karadeniz'in jeopolitik önemi için bkz. Hasan Kanbolat, "Karadeniz'in Değişen Jeopolitiği", *Stratejik Analiz*, S. 72, Nisan 2006, s. 24-36.

Balkanlar ile petrol yataklarının bulunduğu Hazar Denizi'ne sınırı olan Kafkaslar arasında olması da Rusya'nın enerji politikaları açısından hayati önem taşımaktadır. Karadeniz bölgesi, Rusya'nın gaz ihracatında da transit konumundadır.

b) ABD

Soğuk Savaş sonrası tek süper güç olarak kalan ABD'nin 11 Eylül sonrası dünyada terörizmle savaşı ve bu savaşta İslam dünyasını demokratikleştirmeyi bir çözüm olarak görmesi, ABD'nin kendisinin ve NATO'nun Karadeniz'deki mevcudiyetini artırarak daha önemli rol oynama kararı almasına neden oldu. NATO'nun, artık küresel hale gelen güvenliği sağlamak için, geleneksel Avrupa alanının dışına çıkmasını gerektirmektedir. ABD ve NATO'nun Gürcistan ve Ukrayna'yı NATO'ya katmak istemelerinin de nedeni budur. Bölgenin demokratikleşmesi ve kendi etkisini bölgede arttırması için, ABD'nin bölgedeki dondurulmuş sorunları da çözmesi gerekmektedir. Gürcistan ve Ukrayna'nın NATO üyeliğinin desteklemesinin bir başka nedeni de budur.⁴ ABD'nin bölgede etkisini arttırma çabasının bir başka nedeni, Rusya'nın Avrasya coğrafyasındaki enerji alanındaki hakimiyetini, dolayısıyla siyasi gücünü kırmak istemesidir. Ayrıca Karadeniz, ABD'nin Kafkaslardan Avrupa'ya kadar uzanan bir güvenlik ağını oluşturma projesinde de önemli rol oynamaktadır. ABD'nin, Çek Cumhuriyeti ile Polonya'nın yanı sıra Romanya ile Bulgaristan'da da füze kalkanı sistemlerini oluşturma projeleri bunun bir göstergesidir.

c) AB

AB için Karadeniz bölgesi, en başta güvenlik açısından, ardından da enerji boyutuyla önem arz etmektedir. Avrupa'ya kaçak göçmenlerin yüzde 80'i Karadeniz bölgesinden geliyor. Bulgaristan ve Romanya'nın AB üyelikleriyle birlikte AB'nin Karadeniz'e komşu olması, AB'nin konuyla ilgili kaygıları da arttırmıştır. Kendi güvenliğini sağlamak amacıyla AB, bölgenin istikrarlı olmasını ve bölgedeki özellikle dondurulmuş sorunların bir an çözülmesini istemektedir. AB'nin bölgeye son dönemde daha fazla önem vermeye başlaması da bu hususla açıklanmaktadır. Diğer taraftan Rusya'dan gelen petrol ve doğal gaz transit olarak Karadeniz'den geçtiğinden Karadeniz'in AB açısından önemi artmaktadır.

d) Türkiye

Sovyetler'in yıkılması ve yeni kıyıdaş ülkelerin ortaya çıkması ile birlikte Türkiye, Karadeniz'de sahili en uzun, kıta sahanlığı ve ekonomik alanı en geniş ve donanması en modern ülke haline gelmiştir. Türkiye'nin Karadeniz Ekonomik İşbirliği Teşkilatı'nı (KEİT) kurması ve Karadeniz'e kıyısı olmayan Balkan ve Kafkas ülkelerini dahi buna üye yapması, 1998'de Karadeniz kıyıdaş ülkelerinin donanmalarının katılacağı 'Blackseafore'u kurması, Karadeniz'de oluşan boşluğu kıyıdaş ülkeler arasında işbirliği ile gidermek istemesinden kaynaklanmaktadır. Türkiye, Boğazlar üzerindeki egemenliğini ve bölge güvenliğini sağlayan

---

⁴ Gündüz Aktan, "Karadeniz, Karadeniz", *Stratejik Analiz*, S. 72, Nisan 2006, s. 38-39.

Montrö rejiminin devamlılığını istemektedir. Diğer bölgesel ve küresel güçler için olduğu gibi Türkiye için de Karadeniz bölgesi, aynı zamanda enerji güvenliği açısından büyük önem taşımaktadır.

KARADENİZ BÖLGESİNDEKİ SORUNLAR

a) Devrim ve Referandumlar

Bölgesel ve küresel güçlerin Karadeniz bölgesi için verdiği mücadele çerçevesinde taraflar kendi amaçlarına ulaşmak için ellerindeki farklı kozları kullanmaktan çekinmemektedirler. ABD, bölgede etkisini artırmak amacıyla başta eski Sovyet cumhuriyetleri olmak üzere Karadeniz bölgesi ülkelerinde Batı yanlısı liderlerin iktidara gelmesi için çaba göstermektedir. Dünyada "demokrasi yaymayı" görev edinen ABD, "demokratik" bir şekilde iktidara gelemeyen kendi yandaşlarının "renkli devrimler" sayesinde iktidarı ele geçirmelerini desteklemiştir. 2004'de Gürcistan'da, 2005'de ise Ukrayna'da gerçekleştirilen renkli devrimler neticesinde Moskova, Karadeniz bölgesinde iki önemli kalesini kaybederken, ABD'nin bölgedeki etkisi artmıştır.⁵ ABD aynı metodu Karadeniz'in diğer ülkeleri ve eski Sovyet coğrafyasının farklı bölgelerinde de denemeye çalışsa da, bu çabalarının ters sonuç vermesi ve kanlı olaylara yol açmasıyla birlikte şimdilik bu politikasından vazgeçmiş bulunmaktadır.

Rusya'nın Batı destekli devrimlere cevabı kendisini çok bekletmemiştir. 17 Eylül 2006 tarihinde Moldova'nın ayrılıkçı bölgesi Dniyester'de Rusya'nın desteği ile yapılan referandumda "Dniyester'in bağımsızlığı ve ardından da Rusya'ya katılımını istiyor musunuz?" konusunda halkın görüşü soruldu. Halkın yüzde 90'ı Dniyester'in bağımsızlığını ve Rusya'ya katılımını desteklemişti.⁶ 11 Kasım 2006 tarihinde ise yine Rusya'nın desteğiyle Güney Osetya'da da Dniyester'dekine benzer bir referandum gerçekleştirilmiştir. Güney Osetya'da halkın yüzde 99'u bağımsızlıktan yana oy kullanmıştır.⁷ Referandum sonuçları o tarihte Dniyester ve Güney Osetya'nın statüsünde değişiklikler yapmasa da, gerek Dniyester bölgesi yöneticileri tarafından Moldova ile pazarlıklarda, gerek ise Güney Osetya yöneticileri tarafından Gürcistan ile pazarlıklarda bir koz olarak kullanılmıştır. BM Güvenlik Konseyi'ndeki Rusya'nın vetosuna rağmen 17 Şubat 2008'de Kosova'nın bağımsızlığının ilan edilmesi ise, Karadeniz bölgesini doğrudan etkilemiş ve Ağustos 2009'da Rusya, Güney Osetya ile Abhazya'nın bağımsızlıklarını tanımıştır.⁸ Böylece renkli devrim ve referandumlarla başlayan süreç, Karadeniz bölgesinin daha fazla karmaşık hale gelmesi ve

⁵ İlyas Kamalov, "Rusya'nın BDT Politikası: Renkli Devrimlerin Modası Geçti mi?", *Moskova'nın Rövanşı: Putin Dönemi Rus Dış Politikası*, Yeditepe Yayınları, İstanbul 2008, s. 93-100.

⁶ Svetlana Gamova, "Pridnestrovye Otkrilo Sezon Referendumov v SNG", *Nezavisimaya Gazeta*, 19 Eylül 2006.

⁷ Svetlana Gamova, "Referendum Dlya Vnutrennego Polyzovaniya", *Nezavisimaya Gazeta*, 13 Kasım 2006.

⁸ "Rossiya Priznala Nezavisimosty Abhaziyi i Yujnoy Osetiyi", *Nezavisimaya Gazeta*, 26 Ağustos 2008.

bölgedeki dondurulmuş sorunların yeni bir boyut ile karşımıza çıkmasına neden olmuştur.

b) Karadeniz'deki Dondurulmuş Sorunlar ve "Var Olma Mücadelesi"

Karadeniz'in siyasi anlamda, coğrafi anlamdan daha geniş bir bölgeyi ifade ettiğini de göz önünde bulundurarak günümüzde en fazla sorunun bu coğrafyada yaşandığını söyleyebiliriz. Güney Osetya ile Abhazya'nın bağımsızlıklarını ilan etmelerine ve bu cumhuriyetler ile Rusya'nın artık geri adım atmaya-
cık olmalarına rağmen, Güney Osetya ile Abhazya sorunlarının çözüldüğünü söylemek mümkün değildir. Ukrayna'nın bir türlü siyasi istikrara kavuşmaması ve her geçen gün Rusya ile daha fazla arasının bozulması, Rusların yoğun olarak yaşadığı Ukrayna'ya bağlı Kırım yarımadasının da çatışma alanına dönüşmesine neden olabilir. Moldova'daki Dniyester bölgesi de bağımsızlığını ilan etme konusundaki kararlılığını devam ettirmektedir. Yukarı Karabağ ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin statülerinin Karadeniz ülkelerini yakından ilgilendirmesinden, bölge ülkelerinin bu süreçlerde taraf olmalarından ve bölgedeki sorunlarla paralellikler arzemesinden dolayı, Yukarı Karabağ ile KKTC sorunları da Karadeniz bölgesinin birer parçası olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bununla birlikte bölgedeki sorunların sadece bağımsızlık mücadelesi değil, aynı zamanda "var olma" mücadelesi olduğunu ve bölgenin sosyo-ekonomik yapısından da kaynaklandığını söylemek mümkündür. Örneğin, Abhazya ve Güney Osetya'nın karşılaştığı en büyük sorunlardan biri, demografik sorundur ve bu bölgeler bağımsızlıklarının ilanına kadar "yok olma" korkusunu yaşıyorlardı. 1989 yılı sayımına göre Abhazya'nın nüfusu 500 bin iken, bugün Abhazya'da ancak 200 bin kişi yaşamaktadır. Abhazların Abhazya'daki nüfusu nüfusun ancak üçte birini oluşturmaktadır. Güney Osetya'nın nüfus dengesi ise daha karmaşıktır. Resmî istatistikler olmamakla birlikte Güney Osetya'da 35-40 bin Osetin ve 20-22 bin Gürcünün yaşadığı tahmin edilmektedir.⁹ Her iki bölgede de nüfusun her geçen gün azalması söz konusu bölgelerin gelişmelerini de engellemekteydi. Ayrıca Gürcistan yönetimi tarafından yürütülen Gürcüleştirme politikası da bu iki halkın varlığını tehdit ediyordu. Ancak Güney Osetya ile Abhazya'nın bağımsızlıklarını ilan etmeleri de onların bu "var olma" sorunlarını tamamen çözmemiştir. Zira, Abhazya ile Güney Osetya, bağımsızlıklarını ilan ederken örnek olarak Kosova'yı göstermelerine rağmen, "ikinci Kosova"dan ziyade "ikinci Kıbrıs" statüsüne sahip olmuşlardır. Ayrıca her anlamda Rusya'ya bağlı olmaları, uzun vadede kendileri için yeni sorunlara yol açabilir.

Ukrayna'ya bağlı Kırım yarımadasında da durum farklı değildir. Kırım Tatarları'nın nüfusu, Kırım özerk bölgesinde ancak yüzde 12 oranındadır. Buna karşılık yarımada'daki nüfusun yüzde 58'ini Ruslar yüzde 24'ünü de Ukraynalılar oluşturmaktadır. Kırım yarımadasının nüfusunun çoğunun Rusların oluşturmasından dolayı yarımada, Batı yanlısı Ukrayna iktidarı ile de büyük sorun-

⁹ İlyas Kamalov, "Kafkaslar: Soğuk Savaşın Yeni "Ortadoğusu"", *Taraf*, 26 Ağustos 2008.

lar yaşamaktadır. Bundan dolayıdır ki, çok sık yarımada'nın bağımsızlığa kavuşması veya Rusya'ya bağlanması gerektiğine dair söylentiler ortaya çıkmaktadır.

Merkez ile ilişkilerde sınırların kesin çizgilerle belirlenmemesi, Kırım yarımadasındaki etnik sorunlar, Stalin döneminde zorla göç ettirilen Kırım Tatarlarının vatanlarına döndüklerinde çok sayıda sorunla karşılaşmaları adayı sadece Ukrayna'nın değil, bütün Karadeniz'in en sorunlu bölgesi yapmaktadır. Ukrayna, toprak bütünlüğünü korumak ve Kırım yarımadasında daha büyük olayların çıkmasını engellemek için Rusların yoğun olarak yaşadığı adanın tarihi, siyasi, demografik, sosyal özelliklerini bir an olsun unutmamalıdır.

Rusya'nın Güney Osetya ile Abhazya'da askerî ve deniz üsleri açma planları yapması, Moskova'nın Kırım'da deniz üssü bulundurması, ABD'li yetkililerin Çek Cumhuriyeti ile Polonya'dan sonra Romanya ile Bulgaristan'a da füze kalkanlarını yerleştirebileceğini açıklamaları, ABD'nin Kırım'da daha sonra askerî üsse dönüştürülecek temsilcilik açacak olması, bu dondurulmuş bölgelerin hepsini birer potansiyel çatışma alanına dönüştürmektedir.

Dniyester bölgesi sorununun barışçıl yollarla çözülmesinin ihtimali ise daha yüksektir. Özellikle Rusya'nın Gürcistan'ın Güney Osetya'ya saldırısından sonra Rusya'nın beklenmeyen bir şekilde sert cevap vermesi ve Güney Osetya ile Abhazya'nın bağımsızlıklarını tanıması, Moldovalı yetkilileri Rusya ile ilişkilerini gözden geçirmelerine neden olmuştur. Moldova'nın Rusya karşıtı politikasından vazgeçmesi ise Rus yetkililerinin Dniyester bölgesi sorununun taraflar arasında çözülmesi gerektiğine dair açıklamalar yapmalarını dahi sağlamıştır. Moldova'nın Ukrayna ve Gürcistan'dan farklı olarak Rusya ile gerginliğini fazla devam ettirmek istememesinin bir başka nedeni ise komşusu Romanya'nın yayılmacılık politikasıdır.

c) Karadeniz'de Yayılmacılık Politikaları

Romanya Devlet Başkanı Trayan Besesku, soydaş Moldova'ya birçok kez birleşme ve böylece AB üyesi olma teklifinde bulunmuştur. Bu tür açıklamalara karşı Moldova Devlet Başkanı Vladimir Voronin sert cevaplar verse de Başkent Kişinöv'de "Romanya ile Birleşme Yoluyla AB Entegrasyonu" adı ile bir sivil toplum örgütü dahi kurulmuştur. Moldova'nın bağımsızlık kazandığı 1991'den beri benzer açıklamalar yapılmasına ve bu tür komiteler kurulmasına rağmen aslında Moldova'nın Romanya ile birleşebileceği ihtimaline ciddi bakılmamaktadır.¹⁰ Ancak bu gelişmeler, bir taraftan Romanya'nın "yayılmacılık" planlarını ortaya koyarken, diğer taraftan da Moldovalı, Romen ve Rusların yaşadığı ülkenin ve genel olarak bölgenin daha fazla istikrarsızlaşmasına neden olmaktadır. Buna benzer gelişmeler Polonya ile Ukrayna arasında da yaşanmaktadır.

XIV.-XVIII. yüzyıllar arasında günümüz Ukrayna topraklarının bir kısmının Polonya (Lehistan)'nın hâkimiyeti altında kaldığından dolayı, Polonyalılar bu

¹⁰ Alla Yazkova, "Rumıniya i Moldova: Vmeste ili Porozny", *Mejdunarodniye Protsessi*, <http://www.intertrends.ru/thirteen/012.htm>

toprakları kendi toprakları olarak görmeye devam etmektedirler. Polonya'nın Ukrayna'nın Rusya'nın etkisi altından çıkmasını istemesinin ve renkli devrimleri desteklemesinin en önemli nedeni, Polonya'nın Ukrayna'nın demokratikleşmesinden ziyade Ukrayna toprakları üzerinde kendi etkisini artırma isteğidir. Polonya'nın Ukrayna'nın AB ve NATO'ya katılımını desteklemesi de bu hususla açıklanmaktadır. Polonyalı yetkililer açık bir şekilde bir zamanlar kendi hâkimiyeti altındaki Ukrayna'nın batı bölgelerinin Polonya'ya ilhak edilmesi gerektiğini dile getirmeseler de, Polonya'nın Lehistan'ı canlandırma planlarına sahip olduğu şüphe uyandırmamaktadır.

d) Karadeniz'deki Sınır Sorunları

Karadeniz bölgesi, sınır sorunlarına da sahne olmaktadır. Bölgede en büyük sınır sorununu Ukrayna yaşamaktadır. Rusya'nın 1954 yılında Kırım'ı Ukrayna'ya vermesi bugün dahi tartışmalara konu olsa da,¹¹ son dönemde taraflar arasındaki asıl sınır sorununu Kerç Boğazı ile Tuzla Adası teşkil etmektedir. Ukrayna, Rusya ile Ukrayna arasında SSCB dönemindeki sınırların geçerliliğini savunurken, Rusya Kerç Boğazı'nın ortak kullanımda olduğunu ileri sürmektedir.¹² Rusya için Tuzla Adası'ndan ziyade, Kerç Boğazı'nın ortak kullanımda olması önemlidir. Zira boğaz ortak kullanımda olduğu takdirde, Rusya da boğazdan askerî gemilerin geçişi konusunda karar alma hakkına sahip olacaktır. Aksi halde Rusya, Azov Denizi'ndeki limanlarını koruma altına alma yönünde önlemler almak zorunda kalacaktır. Rusya ile Ukrayna arasındaki sınır sorununun çözümü, iki ülke arasındaki ilişkilerin seyrine bağlıdır. Önümüzdeki dönemde Rusya-Ukrayna ilişkilerinin iyileşmesi beklenmediğinden sınır sorununun da gündemde kalmaya devam edeceğini tahmin edebiliriz.

Ukrayna ile Romanya arasında da sınır sorunu mevcuttur. Romanya, Ukrayna'ya ait Zmeyinnıy (Yılan) Adası'nın Romanya'ya devredilmesini istemektedir. 1787-1792 savaşlarında Ruslar, Osmanlı'yı mağlup edince, eskiden beri Türklerin hâkimiyetinde olan bu ada, Rusların eline geçmiştir. Rusya'nın Kırım Savaşı'nı (1853-1856) kaybetmesinden sonra ise adaya Romenler hâkim olmuştur. II. Dünya Savaşında Ruslar tekrar adayı ele geçirmiş ve ada SSCB içindeki Ukrayna Cumhuriyeti'nin sınırları içerisine dahil edilmiştir. SSCB'nin yıkılmasıyla birlikte, Romanya petrol ve diğer yer altı kaynaklarının olduğu adaya talep olmuş ve konuyu BM mahkemesine götürmüştür. Şubat 2009'da BM Mahkemesi, Romanya'nın talebini reddetmesine rağmen, Romanya ada ile ilgili iddialarından vazgeçmemektedir.¹³ Karadeniz bölgesinin üçüncü en büyük ülkesi olan Ukrayna'nın iki komşusuyla sınır sorunları yaşaması, sadece Ukrayna'nın söz konusu ülkelerle ilişkilerini değil, bütün bölge ülkeleri arasında özellikle ticarî ilişkilerin gelişmesini de olumsuz etkilemektedir.

¹¹ Frank Nienhüzen, "Boryba za Kırım", 25 Temmuz 2005, www.inosmi.ru/221150.html

¹² Andrey Belov, "Problemı Tuzlı Bolşe Net?", *Russkaya Pravda*, 13 Ocak 2004.

¹³ "Mejdunarodnyy Sud OON Postavil Toçku v Spore Rumınıyi i Ukrayını", *Nezavisimaya Gazeta*, 3 Şubat 2009.

e) Karadeniz'de Dinî Alanındaki Mücadele

Türkiye hariç, Karadeniz bölgesinin büyük bir kısmı, Ortodoks inancında olmasına rağmen, bölgede dinî alanda sürdürülen mücadele, siyasi alandaki mücadelenin gerisinde kalmamaktadır. Moskova merkezli Rus Ortodoks Kilisesi ile İstanbul Fener Rum Patriklığı arasındaki rekabet ve Ortodoks dünyasının merkezi olma mücadelesinin yanı sıra son dönemde böyle bir amacı olmayan kiliseler dahi Rus ve Fener Rum Patrikhanesi'nden bağımsız olma ve kendi etki alanlarını arttırma yönünde çalışmaktadırlar. Ukrayna Ortodoks Kilisesi'nin "kiblesini" Moskova'dan İstanbul'a çevirme yönündeki çabaları, Romanya Ortodoks Kilisesi'nin de Moldova Ortodoks Kilisesi'ni Rus Ortodoks Kilisesi'nden koparıp kendi çatısı altına alma çabaları aynı zamanda siyasiler tarafından da desteklendiğinden ve yukarıda belirtilen ülkelerin yayılmacılık politikalarının birer parçası olduğundan dolayı, bu sorunlar, dinî alanı aşmakta ve siyasi nitelik kazanmaktadırlar.¹⁴ Nitekim gerek Ukraynalı yetkililer, gerekse de Romanyalı yetkililer bu konuyu Rusya ile pazarlıklarda birer koz olarak kullanmaktan çekinmemektedirler.

SONUÇ

SSCB'nin yıkılışından itibaren Karadeniz ülkeleri, aralarındaki işbirliğini arttırmak amacıyla birçok kez farklı örgütlenmelere gitseler de, küresel ve bölgesel güçlerin söz konusu ülkelerin içişlerine müdahaleleri, bölge ülkelerinin bir kısmının dondurulmuş sorunlarla boğuşmaları, bölge ülkeleri arasında sınır sorunlarının mevcudiyeti, bölge ülkelerinin farklı siyasi tercihlere sahip olmaları ve bu bağlamda üçüncü ülkelerle işbirliğine gitmeleri, söz konusu entegrasyon süreçlerini olumsuz etkilemektedir. Bundan dolayıdır ki KEİT, Blackseafor, GUAM örgütleri, varlıklarını devam ettirmelerine rağmen, somut faaliyetlerde bulunamamaktadırlar. Romanya ve Bulgaristan, NATO ve özellikle de AB üyesi olduktan sonra Karadeniz'deki örgütlenmelere daha az önem vermeye başlamışlardır. Türkiye, Ukrayna ve Gürcistan için de aynı şeyi söylemek mümkündür. Türkiye bütün dikkatlerini AB üyeliğine yönlendirirken, Ukrayna ve Gürcistan da NATO ve AB üyeliği için çaba göstermektedirler. GUAM ve Demokratik Choise gibi örgütler, faaliyetlerini üçüncü bir ülkeye (Rusya) karşı yönlendirdiğinden dolayı, bu örgütlerin başarılı olma şansı baştan beri zayıftı. Rusya'nın KEİ ve Blackseafor örgütlerinde kontrolü eline alma çabaları da bu örgütlerin başarısız olmasının bir başka nedenidir. Ülkelerin, bölge çıkarlarından ziyade kendi çıkarlarını gözetmeleri ve bölgedeki sorunlar bu tür kuruluşların başarısız olmasına neden olmaktadır. Bundan dolayıdır ki bölgede siyasi bir bütünlükten bahsedemeyeceğimiz gibi, güvenlik, ticaret, enerji ve diğer alanlarda da bölge ülkeleri sağlam temele dayanan bir işbirliğinden uzaktırlar.

---

¹⁴ Aleksandr Krilov, "İstoriya Odnogo Raskola", *Nezavisimaya Gazeta*, 4 Şubat 2009.

Abstract

The Black Sea region, which has a strategic importance, have been faced with many conflicts during the history. The stability in the region has changed after the Soviet Union had collapsed which led to the establishment of new states along the Black Sea. The vivid revolutions, supported by the West, took place first in Georgia and then in Ukraine, have not only started a new struggle, but also caused many issues to appear in the region. Frozen conflicts, problems in the boundaries, the struggles in the religious area, expansionist politics are the reasons of why the states in the Black Sea have failed in their attempts of integration along several organizations. This paper will talk about the issues in the region as well as the the struggle given for the region during the history and the importance of the Black Sea region.

Key Words: Black Sea, Russia, Turkey, USA, Vivid Revolutions, Frozen Conflicts

Kaynakça

- AKTAN, G., "Karadeniz, Karadeniz", *Stratejik Analiz*, S. 72, Nisan 2006, s. 37-41.
- BELOV, A., "Problemi Tuzlu Bolge Net?", *Russkaya Pravda*, 13 Ocak 2004.
- GAMOVA, S., "Pridnestrovye Otkrilo Sezon Referendumov v SNG", *Nezavisimaya Gazeta*, 19 Eylül 2006.
- GAMOVA, S., "Referendum Dlya Vnutrennego Polyzovaniya", *Nezavisimaya Gazeta*, 13 Kasım 2006.
- KAMALOV, İ., *Moskova'nın Rövanşı: Putin Dönemi Rus Dış Politikası*, Yeditepe Yayınları, İstanbul 2008.
- KAMALOV, İ., "Osmanlı Öncesi Avrupa'daki Türk Hâkimiyeti: Altın Orda", *Avrasya Fatihî Tatarlar*, Kaknüs Yayınları, İstanbul 2007, s. 79-100.
- KAMALOV, İ., "Kafkaslar: Soğuk Savaşın Yeni "Ortadoğusu"", *Taraf*, 26 Ağustos 2008.
- KANBOLAT, H., "Karadeniz'in Değişen Jeopolitiği", *Stratejik Analiz*, S. 72, Nisan 2006, s. 24-36.
- KRILOV, A., "İstoriya Odnogo Raskola", *Nezavisimaya Gazeta*, 4 Şubat 2009.
- KURAT, A. N., *IV-XVIII. Yüzyıllarda Karadeniz'in Kuzeyindeki Türk Kavimleri ve Devletleri*, TTK, Ankara 1972.
- "Mejdunarodny Sud OON Postavil Toçku v Spore Rumıniyi i Ukrayını", *Nezavisimaya Gazeta*, 3 Şubat 2009.
- Nienhüyzén, F., "Boryba za Kırım", 25 Temmuz 2005, www.inosmi.ru/221150.html
- "Rossiya Priznala Nezavisimosty Abhaziyi i Yujnoy Osetiyi", *Nezavisimaya Gazeta*, 26 Ağustos 2008.
- YAZKOVA, A., "Rumıniya i Moldova: Vmeste ili Porozny", *Mejdunarodniye Protssesı*, S. 3 (18), Eylül-Aralık 2008, <http://www.intertrends.ru/thirteen/012.htm>